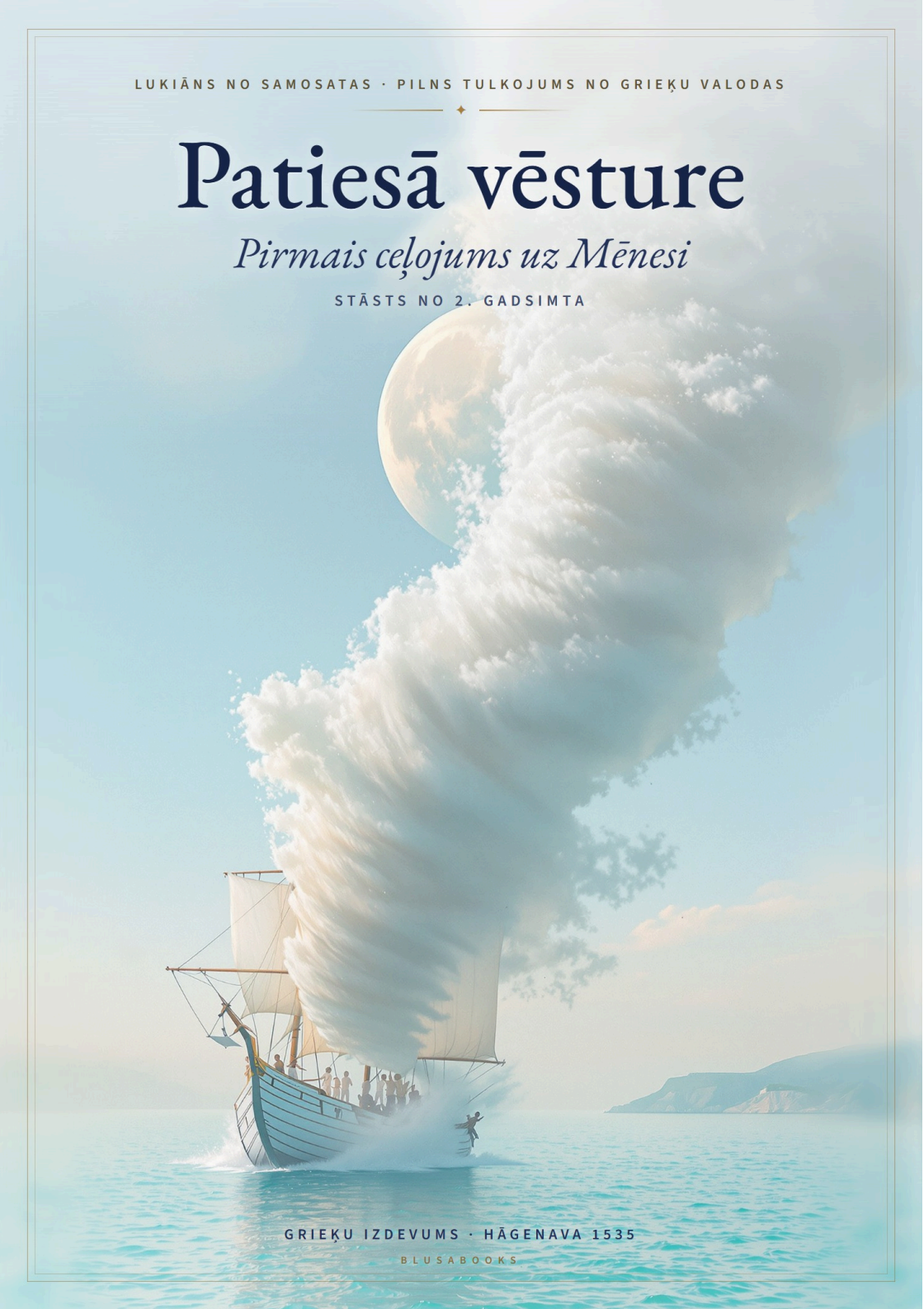
LUKIĀNS NO SAMOSATAS · PILNS TULKOJUMS NO GRIEĶU VALODAS

Patiesā vēsture

Pirmais ceļojums uz Mēnesi

STĀSTS NO 2. GADSIMTA

GRIEĶU IZDEVUMS · HĀGENAVA 1535

BLUSABOOKS

GUDRĪBAS GRĀMATAS · CITAS PASAULES

Patiesā vēsture

Pirmais ceļojums uz Mēnesi (2. gs.)

Lukiāna no Samosatas stāsts par lidojumu uz Mēnesi, karu starp Mēnesi un Sauli, milzu vali un Svētīgo salu. Pilns tulkojums no grieķu valodas pēc 1535. gada izdevuma

BlusaBooks · MMXXVI

Tulkojums, vēres un komentāri © 2026 SIA "Blusa Entertainment".
Avots: Lukiāns no Samosatas, «Patiesā vēsture», I un II grāmata, Lukiāna rakstu krājumā «Λουκιανοῦ Σαμοσατέως μέρος πρῶτον / Luciani Samosatensis pars prima», Hāgenava, 1535. Tulkots no grieķu valodas pēc šī izdevuma lapu attēliem; trīs lappuses (612., 634. un 638.), kuru skenējumā nav, tulkotas pēc standarta grieķu teksta. Titullapa un abu grāmatu pirmās lappuses — no tā paša izdevuma.

BLUSABOOKS · MMXXVI

SATURS

Priekšvārds 5

Pirmā grāmata 9

Otrā grāmata 29

Komentāri 48

PRIEKŠVĀRDS

Stāsts, kas sākas ar atzīšanos. Ap 1850 gadu vecs ceļojuma apraksts sākas ar teikumu, kādu reti kurš ceļotājs uzdrošinās uzrakstīt: «Vienā lietā es tomēr teikšu patiesību: es saku, ka meloju.» Pēc tam stāstītājs ar pilnīgi nopietnu seju izstāsta, kā viņa kuģi aiz Hērakla stabiem viesuļvētra pacēla gaisā un septiņas dienas nesa līdz Mēnesim; kā viņš tur nonāca karā starp Mēness ķēniņu Endimionu un Saules ķēniņu Faetonu par Rīta zvaigznes kolonizāciju; kā Mēness ļaudis dzīvo bez sievietēm, ēd dūmus un izņem savas acis; kā milzu valis aprija viņu kopā ar kuģi un kā vaļa vēderā dzīvoja veselas tautas; kā viņš viesojās Svētīgo salā pie Homēra, Odiseja, Helēnas un Pitagora, redzēja meļu sodu salā un apmeklēja Sapņu salu. Tā ir Lukiāna «Patiesā vēsture» — viens no pirmajiem zinātniskās fantastikas darbiem pasaulē un, iespējams, jautrākais.

Kas bija Lukiāns. Lukiāns dzimis ap 125. gadu Samosatā pie Eifratas, Romas impērijas Sīrijas provincē, un miris kādu laiku pēc 180. gada. Viņa dzimtā valoda, visticamāk, nebija grieķu, bet viņš to apguva tik meistarīgi, ka kļuva par vienu no sava laika labākajiem grieķu stilistiem. Jaunībā viņš kā runas meistars ceļoja pa Joniju, Grieķiju, Itāliju un Galliju, vēlāk dzīvoja Atēnās, un mūža nogalē viņam bija amats Romas pārvaldē Ēģiptē. Viņa vārdā saglabājušies ap astoņdesmit darbu: «Dievu sarunas», «Mirušo sarunas», «Kā jāraksta vēsture» un daudzi citi. Gandrīz visos viņš smejas — par dieviem, filozofiem, māņticību, viltus praviešiem un cilvēku iedomību. Lukiāns ir viens no lielākajiem satīriķiem antīkajā pasaulē.

Ko parodē «Patiesā vēsture». Priekšvārdā Lukiāns pats nosauc savus mērķus: Ktēsiju, kas rakstīja par Indijas brīnumiem, ko nekad nebija redzējis, Jambulu ar viņa laimīgajām salām dienvidu jūrā un visus, kas «sarakstījuši savus klejojumus» ar milzu zvēriem un dīvainām tautām. Par visas šīs ākstīšanās aizsācēju viņš nosauc Homēra Odiseju, kas feāku ķēniņam stāstīja par vēju maisu, kiklopiem un burvju

pārvērtībām. Katrā lappusē slēpjas mājiens: uz Homēru, uz Hērodotu, kas nopietni apraksta svešu tautu paražas, uz Aristofāna komēdiju «Putni» ar tās Mākoņu dzeguzes pilsētu, uz vēsturnieku karaspēku sarakstiem ar precīziem skaitļiem. Lukiāns neizsmej fantāziju — viņš izsmej melus, kas uzdodas par patiesību. Tāpēc viņa paša meli ir godīgi: tos viņš atzīst jau pirmajā lappusē.

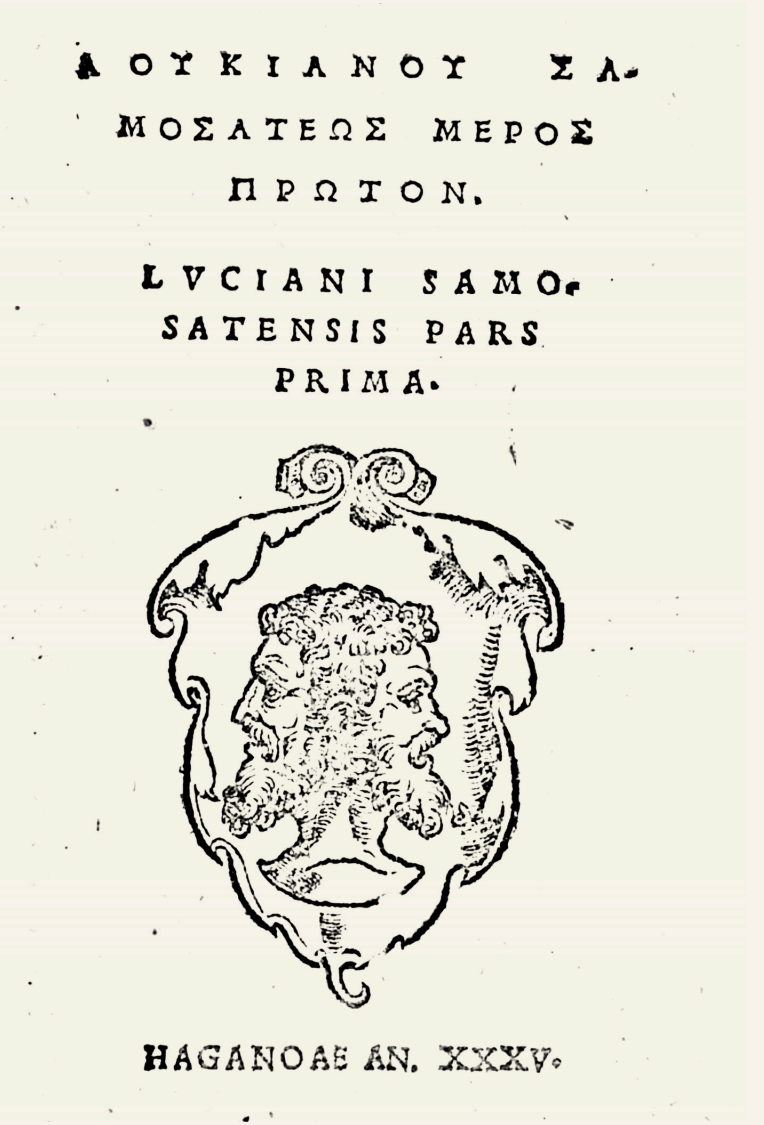
Pirmais lidojums uz Mēnesi? Par lidojumu uz Mēnesi Lukiāns rakstīja vēl vienu darbu — «Ikaromenipu», kur filozofs Menips ar ērgļa un grifa spārniem uzlido uz Mēnesi un tālāk pie Zeva. Taču tieši «Patiesajā vēsturē» ir viss, ko vēlāk atradīsim zinātniskajā fantastikā: ceļojums starp debess ķermeņiem, svešas dzīvības formas, karš starp planētām, kosmiskās kolonijas un ceļotājs, kurš pēc atgriešanās mierīgi stāsta neticamo. Tāpēc šo darbu bieži sauc par vienu no pirmajiem zinātniskās fantastikas darbiem, lai gan pats Lukiāns to rakstīja kā joku par visiem, kas ceļojumu aprakstos melo.

Ko tas nozīmēja vēlākiem gadsimtiem. Renesansē Lukiāns kļuva ļoti populārs; viņa dialogus tulkoja Erasms no Roterdamas un Tomass Mors. Johanness Keplers savā «Sapnī» stāsta, ka iemācījies grieķu valodu, lasot tieši šīs divas «Patiesās vēstures» grāmatas, un ka tās viņu iedvesmojušas paša ceļojumam uz Mēnesi (sk. mūsu Nr. 85). Lukiāna pēdas ir redzamas Sirano de Beržeraka «Pasaulē Mēnesī» (Nr. 88), Džonatana Svifta «Gulivera ceļojumos» un Voltēra «Mikromegasā» (Nr. 92), kur arī milži ceļo starp planētām un ar nopietnu seju runā par lietām, kas nevar būt.

Grāmata no 1535. gada. Lukiāna darbi grieķu valodā pirmo reizi tika iespiesti Florencē 1496. gadā, un 16. gadsimtā tos izdeva atkal un atkal. Mūsu tulkojuma avots ir neliels sējums ar virsrakstu grieķu un latīņu valodā «Lukiāna no Samosatas pirmā daļa», iespiests Hāgenavā Elzasā 1535. gadā. Titullapā ir iespiedēja zīme — galva ar divām sejām, kas skatās uz pretējām pusēm. «Patiesā vēsture» aizņem sējuma 586.–652. lappusi. Teksts ir grieķu valodā, salikts ar 16. gadsimta burtiem, kuros daudzi vārdi saīsināti un savilkti ligatūrās, bez nodaļām un gandrīz bez rindkopām. Rotātajiem iniciāļiem atstātas tukšas vietas ar mazu norādes burtu malā: tos bija paredzēts ierakstīt ar roku.

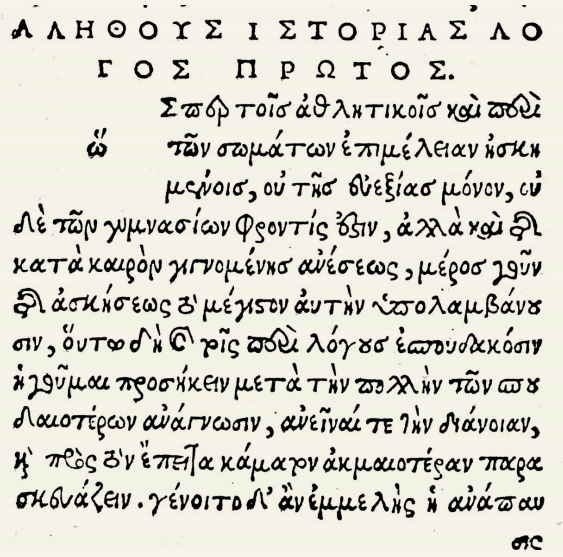
Mūsu sērija «Citas pasaules». «Patiesā vēsture» ir vecākā grāmata mūsu sērijā. Tai seko Keplera «Sapnis» (1634; Nr. 85), Džona Vilkinsa «Pasaules atklāšana Mēnesī» (1638; Nr. 86), Frensisa Godvina «Cilvēks Mēnesī» (1638; Nr. 87), Sirano de Beržeraka «Pasaule Mēnesī» (Nr. 88), Fontenela «Sarunas par pasauļu daudzumu» (Nr. 90), Kristiana Heigensa «Debesu pasaules» (Nr. 91), Voltēra «Mikromegass» (Nr. 92) un Svēdenborga «Zemes Visumā» (Nr. 93). Visi viņi uzdod to pašu jautājumu, ko Lukiāns uzdeva vairāk nekā tūkstoš četrsimt gadus pirms viņiem: kas dzīvo tur augšā?

Mūsu izdevums. Šis ir pilns tulkojums, teikumu pa teikumam, abām «Patiesās vēstures» grāmatām no grieķu teksta, kas iespiests Lukiāna kopotajos rakstos Hāgenavā 1535. gadā. Nekas nav izlaists vai pārstāstīts. Lukiāna rupjības, dievi, erotika un kara briesmas atstātas, kā tās ir oriģinālā; mierīgs skaidrojums, kur tas vajadzīgs, ir vērēs lapas apakšā. Trīs lappuses (612., 634. un 638.), kuru 1535. gada izdevuma skenējumā nav, tulkotas pēc standarta grieķu teksta. Grāmatas sākumā ir 1535. gada izdevuma titullapa, abu grāmatu sākumā — to pirmās lappuses no tā paša izdevuma, bet tekstā — mūsdienu krāsainas ilustrācijas. Beigās ir komentāri: «Vienkāršiem vārdiem», «Ko Lukiāns parodē» un «Ko saka zinātne».

Oriģinālā titullapa: «Lukiāna no Samosatas pirmā daļa» grieķiski un latīniski, ar iespiedēja zīmi — divsejainu galvu; iespiests Hāgenavā 1535. gadā

PIRMĀ GRĀMATA

ΑΛΗΘΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΟ
ΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.
Σωφρ τοῖσ ἀθλητικοῖσ καὶ σοφὴ
ὦ τῶν σωμάτων ἐπιμέλειαν ἀσκη
μενοισ, οὐ τῆσ εὐεξίασ μόνον, εὖ
δὲ τῶν γυμνασίων φροντίσ ἐστιν, ἀλλὰ καὶ φι
κατὰ καιρὸν γιγνομένησ αὐέσεως, μέροσ ἡγῶν
φιλοσκήσεωσ δ' μέγιστον αὐτὴν ὑπολαμβάνο
σιν, οὕτω δ' ἡ φῆσ σοφὴ λόγοσ ἐσπουδακόσιν
ἡγῆμαι προσήκειν μετὰ τὴν σωλλὴν τῶν σω
δαιοτέρων αὐάγνωσιν, αὐείναί τε τὴν διάνοιαν,
ἢ πρὸσ ὃν ἔπειτα κάμαγον ἀκμαιοτέραν παρα
σκευάζειν. γένοιτο δ' ἂν ἐμμελὴσ ἡ αὐάσαυ
σισ

«Patiesās vēstures pirmā grāmata» 1535. gada izdevumā (586. lpp.); tukšā vieta pirmā vārda priekšā atstāta rotātam iniciālim

Atlēti un visi, kas rūpējas par miesas kopšanu, domā ne vien par labu formu un vingrinājumiem, bet arī par atpūtu īstajā brīdī, — to viņi pat uzskata par vingrināšanās svarīgāko daļu. Tieši tāpat, manuprāt, arī tiem, kas nopietni nodarbojas ar rakstiem, pēc ilgas smagāko autoru lasīšanas pienāktos ļaut prātam atslābt un padarīt to možāku priekšā stāvošajam darbam. Un vispiemērotākā atpūta viņiem būtu tāda, ja viņi pakavētos pie tādas lasāmvielas, kas sniedz ne tikai tīru izklaidi no asprātības un jaukuma, bet arī piedāvā kādu Mūzu cienīgu pārdomu barību, — un tieši tā, ceru, viņi domās par šo darbu. Jo tas viņus valdzinās ne vien ar sižeta jaunumu, ne vien ar ieceres jaukumu, ne tāpēc vien, ka esmu sastāstījis visādus melus ticami un ar nopietnu seju, bet arī tāpēc, ka ikviena

lieta, ko stāstu, nebūt ne nevainīgi iedzeļ kādam no senajiem dzejniekiem, vēsturniekiem un filozofiem, kas sarakstījuši veselu kaudzi brīnumu un pasaku. Es viņus pat nosauktu vārdā, ja tie jums jau tāpat nekļūtu skaidri, lasot.

Ktēsijs, Ktēsioha dēls, no Knidas,* sarakstīja par indiešu zemi un tās lietām to, ko ne pats bija redzējis, ne no cita kāda, kas runātu patiesību, dzirdējis. Arī Jambuls† sarakstīja daudz neticama par to, kas atrodas lielajā jūrā; visi skaidri redz, ka tas ir paša sagudrots, un tomēr viņa sacerētais sižets nav bez jaukuma. Arī daudzi citi, izvēlējušies to pašu ceļu, sarakstījuši it kā savus klejojumus un ceļojumus svešumā, stāstīdami par zvēru lielumu, cilvēku mežonību un dzīvesveida jaunumiem.

Šādas ākstīšanās aizsācējs un skolotājs viņiem ir Homēra Odisejs, kas Alkinoja galmā‡ stāstīja par vējiem, kas ādas maisā turēti verdzībā, par vienacainiem, jēlas gaļas rijējiem un visādiem mežoņiem, turklāt vēl par daudzgalvainiem radījumiem un biedriem, kurus burvju zāles pārvērtušas lopos, — daudz tādu brīnumu viņš safantazēja feākiem kā vientiesīgiem, lētticīgiem ļaudīm.

Nu, izlasījis visus šos rakstītājus, es tos vīrus par melošanu sevišķi nenosodīju, redzēdams, ka tā jau ir paraža pat tiem, kas sola mācīt filozofiju. Mani pārsteidza tikai tas, ka viņi domāja — rakstīs nepatiesību, un neviens to nepamanīs. Tādēļ arī es pats, aiz tukšas godkāres vēlēdamies atstāt kaut ko pēcnācējiem, lai nebūtu vienīgais, kam nav daļas pasaku stāstīšanas brīvībā, un tā kā man nebija nekā patiesa, ko vēstīt, — jo nekas ievērības cienīgs ar mani nekad nav noticis, — pievērsos meliem, tikai daudz godīgākiem nekā citi. Jo vienā lietā es tomēr teikšu patiesību: es saku, ka meloju. Tā, manuprāt, varu izvairīties no pārmetumiem, ko pelna citi, ja pats atzīstos, ka nesaku neko patiesu. Tātad es rakstu par to, ko ne

* Grieķu ārsts Persijas ķēniņa galmā ap 400. g. p. m. ē. Viņa grāmata par Indiju bija slavena ar suņgalvu cilvēkiem, vienkājainiem ļaudīm un citiem brīnumiem.

† Hellēnisma laika autors, kas aprakstīja ceļojumu uz «Saules salām» kaut kur dienvidu jūrā — laimīgu zemi ar dīvainiem ļaudīm; stāsts saglabājies Diodora pārstāstā.

‡ Homēra «Odisejas» 9.–12. dziedājumā Odisejs stāsta savus piedzīvojumus feāku ķēniņa Alkinoja galmā: vēju maiss, kiklops, cilvēkēdāji laistrigoni, Skilla un Kirkes burvestības.